Miscel·lània 14, CERE, 2000, p. 133-144

NOTES FAUNÍSTIQUES DE LA RIBERA D'EBRE II

MONTSERRAT ANGUERA TERRÉ
Secció d'Història Natural del CERE. Professora d'institut (l'Hospitalet de l'Infant)

VICENT CASADÓ BURILLO
Secció d'Història Natural del CERE. Doctor en Química i professor de la UB

NOVES LOCALITZACIONS D'AMFIBIS I RÈPTILS A LA RIBERA D'EBRE

Durant els anys 1995 a 1999 vàrem recopilar diferents observacions herpetològiques per territoris de la comarca de la Ribera d'Ebre, en especial del seu sector nord, que ens portaren a la presentació de 12 noves localitzacions en quadrícules UTM corresponents a 8 espècies de la herpetofauna comarcal (Casadó i Anguera, 1999a), que no havien estat citades abans a la recopilació de dades herpetològiques més actual publicada a Catalunya (Llorente *et al.*, 1995). Totes les quadrícules de la comarca pertanyen al fus i zona 31T. En aquest treball presentem diverses observacions corresponents als anys 1999 i 2000, que inclouen 11 noves localitzacions en quadrícules UTM (vegeu fig. 1 de les "Notes florístiques II") corresponents a 5 espècies d'amfibis i rèptils (gripau comú, sargantana cua-roja, serp de ferradura, serp verda i serp blanca):

- Gripau comú (*Bufo bufo*): diversos exemplars adults observats recentment constitueixen una novetat en la distribució de l'espècie a 5 quadrícules UTM de la comarca de la Ribera d'Ebre no recollides a l'*Atlas dels amfibis i rèptils* (Llorente et al., 1995). Es tracta de 6 exemplars trobats en un toll d'aigua al barranc de Barball a Vilalba dels Arcs cap a Riba-roja d'Ebre (BF86), 175 m snm, una nit de febrer de 2000; l'espècie iniciava l'època de zel com ho demostrava la seva presència dins l'aigua, els cants i especialment l'amplexus de dues parelles; aquesta època coincideix amb la descrita (febrer-març) per a l'espècie de zones temperades (Vives-Balmaña,1984; Barbadillo *et al.*, 1999). Un altre exemplar d'uns 10 cm el trobàrem atropellat a la carretera de Riba-roja a Berrús, prop de la presa, l'abril de 2000 (75 m snm, igualment al BF86). També observàrem un gripau d'uns 11 cm atropellat a la carretera de Vilalba dels Arcs a la Fatarella l'agost de 2000 (500 m snm, BF85), un gripau comú viu de 10 cm creuant la carretera de nit prop de Tivissa l'octubre de 2000 (250 m snm, CF04), un altre exemplar de 9,5

cm atropellat a la carretera prop de García el febrer de 2000 (25 m snm, CF05) i un quart de 10 cm atropellat a la carretera de Tivissa cap al coll de Fatxes l'octubre de 2000 després d'un dia de plujós (350 m snm, CF14). Les citacions d'aquestes cinc quadrícules (BF85, BF86, CF04, CF05 i CF14) suposen una novetat en la localització d'aquest gripau de distribució eurosiberiana i venen a omplir un apreciable buit en la prospecció d'aquesta espècie a la Ribera d'Ebre, on només havia estat donada a les quadrícules BF96, BF93, CF06, CF07, CF15 i CF17 (Llorente et al, 1995). La citació a la quadrícula BF96 ha estat recentment confirmada per nosaltres (Casadó i Anguera, 1999a), però l'apreciable reducció dels efectius d'algunes poblacions catalanes els darrers anys per l'eliminació i degradació de basses i tolls i per atropellaments (PMVC-CODA, 1993) ens porten a continuar aportant noves dades sobre l'espècie en 5 punts diferents de la quadrícula BF96: un exemplar de 9 cm creuant de nit la carretera de Flix a Riba-roja d'Ebre (75 m snm) el desembre de 1999, un exemplar de 8,5 cm creuant de nit un camí al barranc de la Cana (50 m snm) el gener de 2000, un exemplar de 10 cm creuant de nit la carretera de Flix a Ascó (75 m snm) el març de 2000 i un exemplar de 12 cm atropellat a la carretera de Vinebre al Pas de l'Ase (40 m snm) l'octubre de 2000 després d'un dia plujós. Els biòtops que envolten les àrees on hem observat el gripau comú corresponen a brolles i pinedes, conreus i vegetació humida de canyissars i canyars. És l'anur de major distribució paleàrtica i habita a tota Europa i NO d'Àfrica; ocupa tota la península Ibèrica, a excepció del SE més àrid i àrees de Castella i Andalusia poc explorades, tot i que mostra una progressiva regressió a

Fig. 1. Gripau comú (Bufo bufo)

tota la Península (Lizana, 1997). La distribució d'aquest amfibi a Catalunya és més o menys general, si bé manca en moltes quadrícules de l'interior, especialment de les comarques lleidatanes i tarragonines, probablement per manca de prospecció efectiva, encara que l'espècie deu ser més rara a les comarques àrides, a diferència del gripau corredor (*Bufo calamita*) que pot ser l'amfibi predominant als llocs més àrids i és absent als més humits del nord de Catalunya.

- Sargantana cua-roja (*Acanthodactylus erythrurus*): localitzat un exemplar jove d'uns 5,5 cm de longitud cap-cos l'abril de 2000 a la serra de Berrús (Riba-roja d'Ebre), 300 m d'altitud, quadrícula BF86, en una zona de vegetació baixa, que havia patit el gran incendi forestal de l'any 1994. La sargantana presentava un disseny dorsal més o menys contrastat de set bandes negres amb puntejat groc alternades amb bandes clares i un color ataronjat a les potes posteriors i cua; segons la bibliografia (Carretero, 1999; Barbadillo et al., 1999), amb aquestes característiques l'exemplar podria tractar-se d'un jove de 8 mesos. Una altra característica observada en el seu comportament era la persecució de formigues, relativament abundants a l'àrea on vàrem fer l'observació. Aquest comportament estaria d'acord amb les dades aportades per Carretero (1999) que indiquen una predació majoritària de la sargantana cua-roja sobre formigues a les poblacions de la platja de Torredembarra, a diferència d'altres sargantanes com la ibèrica (*Podarcis hispanica*) i el sargantaner gros (*Psammodromus algirus*) que no consumeixen pràcticament formigues i centren la seva dieta en aranyes, mosques, mosquits i escarabats. Les poblacions de sargantana cua-roja amb presència actual contrastada (Flix, platges de Torredembarra, delta de l'Ebre i SW de les comarques lleidatanes) es distribueixen especialment sobre sòls sorrencs, entre el nivell del mar i 400 m d'altitud, per sota dels 600 l/m^2 de pluviositat anual i per sobre dels 13º C de temperatura mitjana anual (Llorente *et al.*, 1995). La nostra observació a la serra de Berrús correspon a un substrat no sorrenc però sí amb baixa cobertura vegetal i erosionat per l'incendi forestal abans esmentat que ha provocat la formació d'àmplies zones obertes per on es pot desplaçar l'espècie a gran velocitat perseguint les seves preses; la regeneració de les antigues màquies i pinedes sembla evident però lenta, ja que ens trobem en una de les zones més àrides de Catalunya, com mostra la baixa pluviositat anual d'uns 320 l/m^2 i una temperatura mitjana anual de 14º C, però amb valors de màximes estivals (31-32º C) especialment elevats i amb la pluviositat estival (60-80 l/m^2) més baixa de Catalunya (Anguera i Casadó, 1993; Casadó i Anguera, 1999b; López-Bonillo, 1988). La sargantana cua-roja ja va ser trobada pel malacòleg F. Haas a Flix (BF96) el 1915, que va enviar a Alemanya per a la seva anàlisi 10 mascles, 15 femelles, 23 subadults i 18 joves (Mertens, 1925). Més recentment, ha estat detectada la seva presència a l'espai natural de Sebes a Flix (BF96) i recollida l'observació a l'*Itinerari per l'espai natural de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)* (Anguera *et al.*, 1996), al "Catàleg de vertebrats de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes i meandre de Flix" (Abella i

Aymí, 1997) i a les "Notes faunístiques de la Ribera d'Ebre" (Casadó i Anguera, 1999a), també a Sebes. Altres quadrícules properes on és citada l'espècie a l'*Atlas dels amfibis i rèptils* (Llorente *et al.*, 1995) són la BF79, BF89 i CF09, totes elles fora de la comarca de la Ribera d'Ebre, concretament al Segrià i les Garrigues, mentre que a les quadrícules CF15 (cap al Priorat) i CF13 (cap al Baix Camp) la presència actual de la sargantana cua-roja sembla dubtosa (Carretero, 1999); també s'ha citat a d'altres comarques com el Baix Ebre i el Montsià (delta de l'Ebre, CF10, CF11) i el Tarragonès (platges de Torredembarra, Roda de Barà i Creixell: CF65 i CF75) on la seva presència actual ha estat comprovada; a l'Alt Camp, el Baix Penedès, el Garraf i el Baix Empordà l'espècie s'ha extingit o la seva presència és dubtosa (Llorente et al., 1995; Carretero, 1999). Tot això indica que les poblacions de sargantana cua-roja a Catalunya són molt reduïdes i desconnectades entre si. La sargantana cua-roja és una espècie iberomagribina que es troba al Marroc, nord d'Algèria i península Ibèrica (Barbadillo *et al.*, 1999); dins d'aquesta es distribueix pel centre i sud, de forma que les poblacions del sud de Catalunya abans esmentades constitueixen el seu límit septentrional de distribució; aquest fet es tradueix generalment en la presència de poblacions petites i fragmentades. La problemàtica d'aquesta sargantana a Catalunya deriva d'aquest patró de distribució i dels seus requeriments ecològics que la porten a quedar acantonada als llocs prou termòfils de Catalunya, com són la depressió de l'Ebre i zones costaneres. Tot això fa d'aquest saure el que es troba en major perill d'extinció a Catalunya. La greu degradació de les platges i costes en general ha provocat una gran recessió de l'espècie en les darreres dècades a Catalunya on s'ha extingit o la seva presència és dubtosa en 11 quadrícules costaneres i només persisteix en 4 de forma segura (Carretero, 1999). Les poblacions de la depressió de l'Ebre no pateixen, avui per avui, aquesta pressió humana i la citació que aportem de la quadrícula BF96 ve a ampliar la seva àrea de distribució a les comarques interiors de Catalunya, a diferència del què succeeix a les zones costaneres. L'aprofundiment en l'estudi d'aquestes poblacions ens permetrà conèixer si aquesta aparent recuperació de l'espècie a l'interior és efectiva i sí, per tant, tenen un futur més esperançador que les poblacions litorals.

- Serp de ferradura (*Coluber hippocrepis*): trobat un exemplar d'uns 80 cm atropellat a la carretera de Garcia al Pas de l'Ase CF05, a 40 m snm (octubre de 2000); també observàrem un exemplar d'un metre atropellat a la carretera prop del Pas de l'Ase, BF96, 40 m snm (octubre de 1999), totes dues localitzacions corresponen a una zona amb cingles. La primera citació suposa una novetat en la distribució d'aquesta escassa serp a la Ribera d'Ebre, on havia estat trobada a Flix (BF96) per F. Haas el 1915 (Mertens, 1925) i donada a *l'Atlas dels amfibis i rèptils* (Llorente *et al.*, 1995) a 4 quadrícules de la comarca: BF96, BF97, CF15, CF17; recentment aportarem dades per altres dues noves quadrícules de la Ribera d'Ebre, la BF86 i CF07, a més de la quadrícula BF08 de la Granadella i de confirmar la presència actual a la

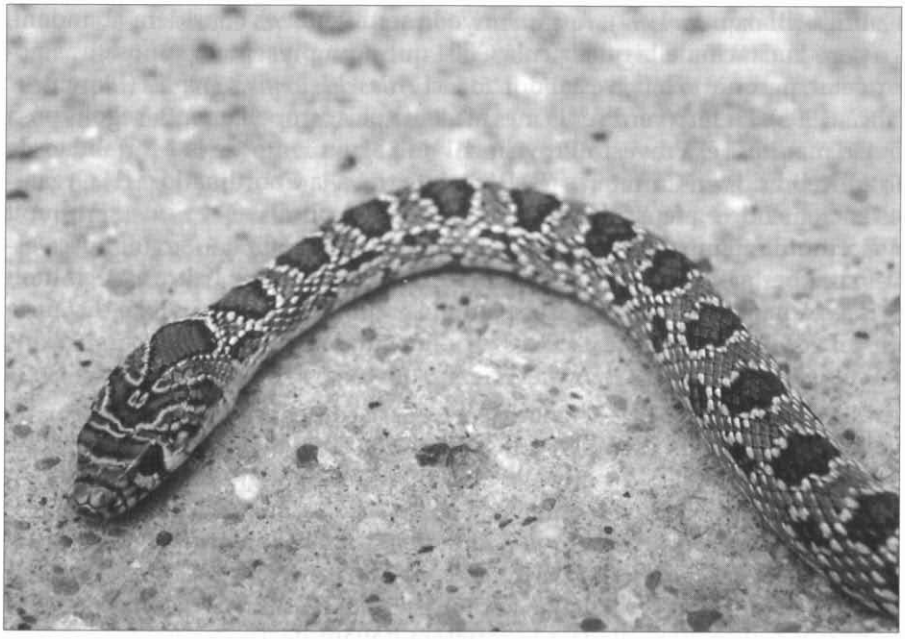

*Fig. 2. Serp de ferradura (*Coluber hippocrepis*)*

BF96 (Casadó i Anguera, 1999a). Ara aportem dades per a una nova quadrícula de la comarca, la CF05, que en conjunt amplia notablement la distribució de l'espècie en una comarca com la nostra que sembla òptima dins de Catalunya per aquesta espècie. La serp de ferradura, com també s'ha comentat abans per la sargantana cua-roja, presenta una distribució iberomagribí i apareix a Marroc, nord d'Algèria, Tunússia i la península Ibèrica, on es distribueix per la meitat sud i costa mediterrània (Barbadillo *et al.*, 1999); és una espècie molt termòfila i rupícola i habita biòtops amb substrat rocallós i molt assolellats (Pleguezuelos i Feriche, 1997); a Catalunya es troba el límit nord de la distribució de l'espècie pel que és normal que el seu patró de distribució mostri poblacions petites i fragmentades i l'estatus general d'aquesta serp a Catalunya es consideri escàs (Llorente *et al.*, 1995). La serp de ferradura es troba protegida no sòls a Catalunya sinó també a tota la Unió Europea, segons la Directiva Hàbitats (Directiva CEE 92/43, presència a l'annex IV).

- Serp verda (*Malpolon monspessulanus*): trobat un exemplar adult d'uns 110 cm de longitud atropellat a la carretera de Móra a Tivissa, a 100 m d'altitud, el juny de 2000, en una zona envoltada de màquies i pinedes de la quadrícula CF04. Aquesta és la serp més gran de Catalunya, que pot arribar als 2 m de longitud; presenta una distribució circummediterrània i a la península Ibèrica i Catalunya apareix pràcticament a totes les àrees, excepte les més septentrionals i de major altitud com la costa i serralada Cantà-

brica (Blázquez, 1997). A Catalunya la serp verda es considera abundant, però la citació de la quadrícula CF04 que aquí presentem suposa una novetat, perquè no havia estat donada a *l'Atlas dels amfibis i rèptils* (Llorente *et al.*, 1995). La serp verda és la més afectada pels atropellaments, segons posa de manifest el Proyecto Provisional de Seguimiento de la Mortalidad de Vertebrados en Carreteras (PMVC), integrat a la Coordinadora de Organizaciones de Defensa Ambiental, fet que s'explica per ser una serp molt termòfila (temperatura corporal normal de 28-32º C) que sovint busca espais oberts i calents com les carreteres (Blázquez, 1997); l'altra espècie molt afectada és la serp blanca, si bé ambdós rèptils es troben a molta distància del vertebrat més afectat pels atropellaments, que és el gripau comú abans comentat (PMVC-CODA, 1993).

- Serp blanca (*Elaphe scalaris*): vàrem trobar atropellat a la carretera prop de Maials (BF98) un exemplar adult d'uns 100 cm de longitud i uns 3 cm de gruix, de coloració castany clar amb dues línies longitudinals fosques, en una zona envoltada de conreus de secà a 400 m snm (abril de 2000); també vàrem trobar un altre exemplar adult de 100 cm de longitud i 3 cm de gruix atropellat a la carretera prop de Tivissa (CF04) a 240 m d'altitud el juny de 2000, en una zona envoltada de camps de conreu; una altra serp blanca la vàrem trobar atropellada a la carretera davant de Tivissa (CF14) a 320 m d'altitud (juny de 2000), en aquest cas es tractava d'un jove d'uns 80 cm amb el típic dors de bandes fosques transversals a manera d'escala de corda. Cap d'aquestes tres citacions havia estat donada a l'*Atlas dels amfibis i rèptils* (Llorente *et al.*, 1995) on les citacions de l'espècie a la comarca només es refereixen a les quadrícules BF93, BF94, BF96, CF03, CF05, CF07 i CF17, tot i que algunes referències publicades (BF93 a Cardó i BF96 a Flix) corresponen a observacions de 1916, per tant, molt antigues (Vives-Balmaña, 1990). Recentment hem aportat dades sobre l'existència de l'espècie a dues noves quadrícules, la BF87 (Riba-roja d'Ebre a Almatret) i la CF06 (Palma d'Ebre a Vinebre), i hem confirmat la presència actual (el 1998) a la quadrícula BF96 de Flix i a la CF07 entre la Palma d'Ebre i la Bisbal de Falset (Casadó i Anguera, 1999a). En el present treball també confirmem la presència de la serp blanca a la quadrícula BF96 amb dos exemplars de 100 cm, un viu i l'altre atropellat, entre Flix i Ascó, a 100 m snm, observats de nit el juny de 2000; aquesta serp mostra una apreciable activitat crepuscular i nocturna que li fa patir molts atropellaments a l'utilitzar les superfícies asfaltades per creuar o desplaçar-se de nit (Pleguezuelos i Honrubia, 1997). Les citacions que ara presentem en 3 noves quadrícules (BF98, CF04 i CF14) amplien notablement la distribució de la serp blanca a les comarques interiors catalanes on les citacions eren força escasses. Aquest fet es deu, probablement, a una manca de prospecció, ja que la serp blanca resulta abundant en el conjunt de la Península i de Catalunya; és una espècie termòfila i resistent a l'aridesa i ocupa generalment zones amb poca o moderada cobertura arbòria i arbustiva (Llorente *et al.*, 1995), condicions que es donen en bona part de la Ribera d'Ebre.

Les diferents espècies d'amfibis i rèptils presents a la Ribera d'Ebre, a excepció de la granota (*Rana perezi*), es troben protegides a Catalunya i territori espanyol. Algunes espècies com el tòtil (*Alytes obstetricans*), gripau corredor (*Bufo calamita*), tortuga de rierol (*Mauremys leprosa*) i serp de ferradura (*Coluber hippocrepis*) estan protegides fins i tot a tota la Unió Europea (Directiva Hàbitats CEE 92/43). Els principals factors que afecten les poblacions de l'herpetofauna a Catalunya i, fins i tot, posen en perill d'extinció algunes espècies són la contaminació d'aigües, la desaparició de basses i punts d'aigua, la degradació de la franja costanera per la urbanització i turisme, l'expansió de les vies de comunicació (atropellaments i efecte barrera que provoca la fragmentació de poblacions), la introducció d'espècies foranies, els incendis forestals i la tradicional persecució humana directa (Lizana i Barbadillo, 1997). D'aquí es dedueix la fragilitat de moltes poblacions d'amfibis i rèptils que fa necessari un seguiment permanent de les dades de distribució; així, al mateix *Atlas dels amfibis i rèptils de Catalunya i Andorra* se'n suggereix la revisió cada cinc anys (Llorente *et al.*, 1995). És aquest el motiu que fa que presentem aquí altres observacions herpetològiques d'interès, tot i que no suposin una novetat per a la distribució d'una determinada espècie, com ja vàrem fer amb anterioritat (Casadó i Anguera, 1999a):

- Gripau corredor (*Bufo calamita*), citat a totes les quadrícules de la Ribera d'Ebre (Llorente *et al.*, 1995) i confirmat per nosaltres al BF86, BF87 i BF96 (Casadó i Anguera, 1999a); també hem trobat el maig de 2000 un exemplar al BF86 (Riba-roja d'Ebre, 80 m snm) creuant de nit la carretera, i 4 exemplars vius al BF96 (Flix, 60-80 m snm), creuant la carretera, l'abril i octubre de 2000.
- Granota verda (*Rana perezi*), citada a quasi totes les quadrícules de la comarca (Llorente *et al.*, 1995) i confirmat per nosaltres al BF86 i BF96 (Casadó i Anguera, 1999a); al barranc de Barball entre Riba-roja d'Ebre i Vilalba dels Arcs (BF86) vàrem comptabilitzar fins a 12 granotes en dues basses, entre 125 i 175 m d'altitud l'abril de 2000, en plena època reproductora.
- Sargantaner gros (*Psammodromus algirus*): citat a totes les quadrícules de la Ribera d'Ebre (Llorente *et al.*, 1995) i confirmat per nosaltres al BF86, BF87, BF96 i CF07 (Casadó i Anguera, 1999a); al BF87 (Riba-roja d'Ebre) vàrem observar 7 exemplars en un espai de conreus de secà cap a Almatret, entre 180 i 240 m d'altitud, el maig i juny de 2000.
- Serp d'aigua (*Natrix maura*): citada a quasi totes les quadrícules de la comarca (Llorente *et al.*, 1995) i confirmada per nosaltres al BF86 (Casadó i Anguera, 1999a); recentment hem observat al BF87 (Riba-roja d'Ebre) un exemplar en una bassa d'un camp d'ametllers, a 240 m snm, el juny de 2000, i al BF96 (Flix) dos exemplars en una bassa de reg observats de nit el juny de 2000.

CRIA D'ERIÇÓ CLAR A LA COMARCA

Durant el mes de juny i primers de juliol de 2000 detectarem la presència prop de la població de Flix, a la quadrícula UTM BF96 del fus i zona 31T, de 5 exemplars d'eriçó clar, africà o orellut (*Atelerix algirus*) en una zona d'horts amb abundància d'aigua i de la seva font d'alimentació habitual, com són coleòpters, cucs de terra, erugues, miriàpodes, llimacs, cargols, a banda de fruita madura caiguda dels arbres. Semblava tractar-se d'una família composta per dos adults de poc més de 20-22 cm i 3 joves d'uns 15-16 cm; malauradament vàrem comprovar la mort de dos dels joves en diferents dies per ofegament en una sèquia de reg. Aquesta observació suposa una novetat respecte a la distribució apareguda a l'atles dels *Grans mamífers de Catalunya i Andorra* (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995), on no apareix a cap quadrícula de la Ribera d'Ebre. L'eriçó clar o orellut deu els seus noms al fet de tenir una coloració més clara a les pues i pelatge, especialment a la zona del ventre, que l'eriçó comú o fosc, a la vegada que té les orelles més llargues que aquest darrer. El nom d'eriçó africà, a l'igual que el científic, té l'origen en la seva distribució mundial, bàsicament nord-africana, que abraça l'àrea mediterrània de Marroc, Algèria, Tunissia, Líbia i la península Ibèrica, on es troba repartit pel litoral mediterrani. La seva distribució a Catalunya havia estat clàssicament circumscrita a la zona costanera (Gosàlbez, 1987; Gosàlbez *et al.*, 1985), però a la recent revisió feta a l'atles dels *Grans mamífers de Catalunya i Andorra* apareix també citada l'espècie en quadrícules de l'interior, fonamentalment de les comarques sud-lleidatanes (el Segrià, les Garrigues, l'Urgell, el Pla d'Urgell, la Segarra i la Noguera), conegudes per la seva aridesa (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995). La nostra citació a la Ribera d'Ebre se situa en aquesta línia i posa de manifest la connexió entre les poblacions interiors i litorals a través de l'Ebre, com també hem observat amb altres espècies iberomagribís de l'herpetofauna catalana (sargantana cua-roja o serp de ferradura). Aquesta citació suposa una esperança més en el futur de l'espècie, donat el mal estat de les poblacions litorals per la contínua pressió humana (urbanitzacions, turisme...) que ha produït una forta fragmentació de les poblacions d'eriçó clar.

La primavera de 1999 també vàrem detectar dos exemplars d'eriçó clar en aquesta àrea de Flix (BF96) i amb molta anterioritat (1982) ja havíem detectat l'eriçó clar de nit creuant la carretera entre Flix i Riba-roja d'Ebre en una zona propera a unes granges; observacions fetes el mes de gener concorden amb una hivernació irregular de l'espècie, que sol presentar períodes d'activitat hivernal més o menys duradors (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995). També vàrem trobar l'eriçó fosc (*Erinaceus europaeus)* en un jardí de Flix la primavera de 1981 (BF96); aquesta darrera espècie és més gran, més fosca, d'orelles més petites i presenta una hivernació més perllongada que l'eriçó clar i no havia estat citada a les comarques interiors tarragonines per Gosàlbez (1987); posteriorment va ser citada a l'atles dels *Grans mamífers de Catalunya i Andorra* (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995) a la Ribera d'Ebre només a la quadrícula CF13 (del sud de les serres de Tivissa i Vandellòs fins a l'Ametlla de Mar) i al "Catàleg de vertebrats de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes i meandre

de Flix" (Abella i Aymí, 1997) se citava al BF96 amb un estatus de rar. L'eriçó fosc és el mamífer més afectat pels atropellaments a les carreteres, només superat per altres vertebrats salvatges com el gripau comú i el pardal (PMVC-CODA, 1993); aquest és un dels principals factors responsables de la regressió general de l'espècie a Catalunya, on és més abundant a les comarques nord-orientals i molt poc a les lleidatanes i de l'interior de Tarragona (Gosàlbez,1987; Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995); per això és necessari un seguiment continuat de les seves poblacions. Cal recordar que totes dues espècies d'eriçó es troben protegides a Catalunya.

Altres espècies de mamífers trobades a la Ribera d'Ebre en quadrícules que no havien estat donades a l'atles dels *Grans mamífers de Catalunya i Andorra* (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995) són:

- Fagina (*Martes foina*), citada a bona part de Catalunya, excepte en quadrícules del delta de l'Ebre, de les comarques interiors tarragonines i meridionals lleidatanes; a la Ribera d'Ebre no va ser citada a la quadrícula BF96 (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995), però al "Catàleg de vertebrats de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes i meandre de Flix" (Abella i Aymí, 1997) es recollia la nostra observació nocturna d'un exemplar que superava un talús entre Flix i Riba-roja d'Ebre el maig de 1996, a 60 m d'altitud; posteriorment vàrem observar a prop del mateix lloc una fagina ferida per atropellament un capvespre de maig de 1999; aquest mustèlid és, amb la rabosa, el carnívor més atropellat a Catalunya (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995). Posteriorment s'ha observat l'espècie entre Flix i Maials, a la quadrícula BF97, a 200 m d'altitud, el gener de 1999 (Artur Casadó B., com. pers.); l'animal mesurava 45 cm de longitud del cap i el cos i uns 28 cm de cua i es trobava ofegat en un pou d'aigua; aquesta és una altra causa de mortalitat típica de la fagina (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995); la quadrícula BF97 és una nova localització per a l'espècie.
- Geneta (*Genetta genetta*), citada a gairebé totes les quadrícules de Catalunya, excepte a les dels cims pirinencs, delta de l'Ebre i, novament, a les comarques interiors tarragonines i meridionals lleidatanes, en algunes d'aquestes probablement per manca de prospecció efectiva. Al "Catàleg de vertebrats de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes i meandre de Flix" (Abella i Aymí, 1997) se citava la geneta al BF96 amb un estatus de rar. Molt recentment (octubre de 2000) hem observat l'espècie a la reserva natural de Sebes (BF96), creuant de nit el camí principal i apropant-se al riu Ebre en una zona de canyissar, procedent de les garrigues que envolten l'espai. Aquesta observació confirma la presència actual de la geneta a la quadrícula BF96, no citada al treball dels *Grans mamífers de Catalunya i Andorra* (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995).
- Senglar (*Sus scrofa*), citat a gairebé totes les quadrícules de Catalunya, excepte en zones on les activitats humanes han transformat tant el medi que han fet desaparèixer les zones de refugi necessàries per a l'establiment del senglar, com és el cas del delta de l'Ebre i les comarques meridionals llei-

datanes (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995). A la Ribera d'Ebre no és citada l'espècie a la quadrícula BF97, de forma que les nostres continuades observacions al llarg de la darrera dècada de petjades i restes d'alimentació amb fruits secs en camps de conreu entre Flix i Maials (150 m snm) constitueixen una novetat i amplien la distribució del senglar a l'interior de les comarques tarragonines i sud de les lleidatanes. Recentment es produïa una observació directa de l'espècie en la mateixa quadrícula BF97, en un camp de conreu de secà envoltat de pinedes a 200 m d'altitud, el maig de 2000 (Artur Casadó M., com. pers.).

- Cabra salvatge (*Capra pyrenaica*), citada a les quadrícules dels Ports de Tortosa i Beseit on l'espècie, després de passar per uns mínims històrics, s'ha anat reproduint i estenent pel massís arran de la creació de la Reserva Nacional de Caça el 1966; el 1990 els efectius s'havien multiplicat per més de 10 i la cabra salvatge s'estenia cap a les serres veïnes de Pàndols i Cavalls, i ocupava quadrícules de la Ribera d'Ebre del marge dret de l'Ebre (BF84, BF93, BF94 i BF95) i, fins i tot, alguns individus isolats han travessat l'Ebre i s'han endinsat a les serres de Cardó i Boix, a la quadrícula CF04 (Ruiz-Olmo i Aguilar, 1995). Nosaltres hem observat, en diverses ocasions al llarg de la darrera dècada, rastres i exemplars de femelles i de cabrits a la serra de l'Àliga, on l'espècie arriba fins les cingleres del Pas de l'Ase (300 m snm) i el mateix riu Ebre (30 m snm), en àrees de la Foig i de Barbers, dels termes de Garcia i Ascó, a la quadrícula CF05, no citada abans per Ruiz-Olmo i Aguilar (1995) i que cal afegir a la seva àrea de distribució. Aquest és un exemple que confirma l'expansió de la cabra salvatge des dels Ports de Tortosa i Beseit seguint el braç nord de la serralada Prelitoral en direcció al Montsant, massissos muntanyosos calcaris que ja ocupava normalment l'espècie al segle XIX.

BIBLIOGRAFIA

ABELLA, J.C. i AYMÍ, R. (1997): "Catàleg de vertebrats de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes i meandre de Flix". Centre d'Estudis Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 11: 85-102.

ANGUERA, M. i CASADÓ, V (1993): " La vegetació de les vores de l'Ebre entre Flix i Riba-roja". Centre d'Estudis Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 9: 59-75.

ANGUERA, M., ARMORA, J.M., AYMÍ, R., CASADÓ, V. i JIMÉNEZ, P.J. (1996): *Itinerari per l'espai natural de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)*. Ajuntament de Flix i Centre d'Estudis Ribera d'Ebre.

BARBADILLO, L.J., LACOMBA, J.I., PÉREZ-MELLADO, V., SANCHO, V. i LÓPEZ-JURADO, L.F. (1999): *Anfibios y reptiles de la península Ibérica, Baleares y Canarias*. GeoPlaneta. Barcelona.

BLÁZQUEZ, M.C. (1997): "*Malpolon monspessulanus* (Hermann, 1804)", a: *Distribución y biogeografía de los anfibios y reptiles en España y Portugal.*

Monografias de Herpetología 3 (J.M. Pleguezuelos Ed.). Universidad de Granada i Asociación Herpetológica Española. Granada, p. 273-275.

CARRETERO, M.A. (1999): "Lagartijas de Torredembarra: estructura de una comunidad de saurios adaptada a las dunas". *Quercus* 163: 42-47.

CASADÓ, V. i ANGUERA, M. (1999a): "Notes faunístiques de la Ribera d'Ebre". Centre d'Estudis Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 13: 133-140.

CASADÓ, V. i ANGUERA, M. (1999b): "Les serres del Pas de l'Ase. Una frontera fitogeogràfica". Centre d'Estudis Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 13: 21-48.

GOSÀLBEZ, J. (1987): *Insectívors i rosegadors de Catalunya. Metodologia d'estudi i catàleg faunístic.* ICHN, memòria 13. Ketres. Barcelona.

GOSÀLBEZ, J., LÓPEZ-FUSTER, M.J., GÖTZENS, G. i SANS-COMA, V. (1985): "El poblament dels petits mamífers (Insectívors i Rodentia) a Catalunya. Requeriments ambientals i distribució geogràfica". *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.* (sec. Zool., 6): 209-230.

LIZANA, M. (1997): "*Bufo bufo* (Linnaeus, 1758)", a: *Distribución y biogeografía de los anfibios y reptiles en España y Portugal. Monografias de Herpetología 3* (J.M. Pleguezuelos Ed.). Universidad de Granada i Asociación Herpetológica Española. Granada, p. 152-154.

LIZANA, M. i BARBADILLO, L.J. (1997): "Legislación, protección y estado de conservación de los anfibios y reptiles españoles", a: *Distribución y biogeografía de los anfibios y reptiles en España y Portugal. Monografias de Herpetología 3* (J.M. Pleguezuelos Ed.). Universidad de Granada i Asociación Herpetológica Española. Granada, p. 477-516.

LLORENTE, G., MONTORI, A., SANTOS, X. i CARRETERO, M.A. (1995): *Atlas dels amfibis i rèptils de Catalunya i Andorra.* El Brau. Barcelona.

LÓPEZ-BONILLO, D. (1988): *Los climas de Tarragona y sus repercusiones agrícolas.* Diputació de Tarragona. Tarragona.

MERTENS, R. (1925): "Amphibien und Reptilien aus dem nördlichen und östlichen Spanien, gesamment von Dr. F. Haas". *Abhandlungen Heransgegeben von der Senckenbergischen Naturforscheden Gesellschaft* 39: 27-129.

PLEGUEZUELOS, J.M. i FERICHE, M. (1997): "*Coluber hippocrepis* (Linnaeus, 1758)", a: *Distribución y biogeografía de los anfibios y reptiles en España y Portugal. Monografias de Herpetología 3* (J.M. Pleguezuelos Ed.). Universidad de Granada i Asociación Herpetológica Española. Granada, p. 255-257.

PLEGUEZUELOS, J.M. i HONRUBIA, S. (1997): "*Elaphe scalaris* (Schinz, 1822)", a: *Distribución y biogeografía de los anfibios y reptiles en España y Portugal. Monografias de Herpetología 3* (J.M. Pleguezuelos Ed.). Universidad de Granada i Asociación Herpetológica Española. Granada, p. 264-266.

PMVC-CODA (1993): "Millones de animales mueren atropellados cada año en las carreteras españolas". *Quercus* 83: 12-19.

RUIZ-OLMO, J. i AGUILAR, A. (1995): *Els grans mamífers de Catalunya i Andorra*. Lynx. Barcelona.

VIVES-BALMAÑA, M.V. (1984): *Els amfibis i els rèptils de Catalunya*. Ketres. Barcelona.

VIVES-BALMAÑA, M.V. (1990): *Contribució al coneixement de la fauna herpetològica de Catalunya*. IEC.Barcelona.